

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

«ПСИХОЛОГІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ»

**ПРОГРАМА
обов'язкової навчальної дисципліни**

підготовки бакалаврів/магістрів

напряму/спеціальності

_____ 01 Освіта, 013 Початкова освіта _____

(шифр і назва напрямку, спеціальності)

Розробники програми: Орбан-Лембрик Л.Е., доктор психологічних наук, професор кафедри педагогіки та психології ЗУІ ім. Ф. Ракоці II.

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки та психології
Протокол № 6 від „31” серпня 2019 року

Завідувач кафедри _____

(підпис)

_____ д.п.н. Біда О. А.

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Психологія вищої школи» складена відповідно до навчального плану підготовки бакалаврів/магістрів напряму (спеціальності) «013 Початкова освіта»

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: психологічні закономірності та умови ефективності процесів навчання, виховання, професійної самореалізації, особистісного розвитку викладача і студента, як суб'єктів науково-педагогічної діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: педагогічна психологія, вікова психологія, соціальна психологія, психодіагностика, психологія творчості, основи психодіагностики та психокорекції, експериментальна психологія та педагогічний менеджмент.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

1. Вища освіта як предмет психологічного аналізу
2. Психологічні особливості формування спеціалістів у ВНЗ

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Психологія вищої школи» є підготовка висококваліфікованих спеціалістів, які досконало володіють психологічними особливостями педагогічної взаємодії усіх учасників навчально-виховного процесу у ВНЗ для використання у майбутній викладацькій діяльності.

1.2. Основне завдання вивчення дисципліни «Психологія вищої школи» є вивчення теоретичних основ психології вищої школи, ознайомлення з основними психологічними проблемами вищої школи, опанування знаннями про психологічні особливості навчально-виховного процесу у вищій школі, про вікові особливості психології студентства та особливості їх комунікації з ровесниками і науково-педагогічними працівниками ВНЗ, розуміння специфіки науково-педагогічної діяльності та шляхів її вдосконалення, розвиток професійно важливих якостей особистості студентів.

1.3. Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні:

знати:

- предмет, завдання та методи психології вищої школи;
- основні теорії сучасної психології, які дають можливість розробляти і впроваджувати ефективні методики викладання;
- психологічні особливості студентського віку;
- особливості соціалізації студентів у ВНЗ;
- психологічні основи формування професійних знань та навичок у студентів;
- соціально-психологічні процеси у студентських групах;
- основні механізми ефективного педагогічного спілкування;
- психологічну структуру діяльності студентів і викладачів;
- вимоги до особистості викладачів вищих навчальних закладів;
- психологічні фактори ефективної педагогічної та наукової діяльності викладачів;

вміти:

- орієнтуватися в сучасних психологічних проблемах вищої школи;
- самостійно виявляти і вирішувати психологічні проблеми, пов'язані з організацією педагогічної та професійної діяльності;
- аналізувати психологічні явища і процеси у вищих навчальних закладах;
- застосовувати знання з психології вищої школи для розробки методики викладання фахових дисциплін;
- визначати психологічні особливості розвитку пізнавальної, емоційно-вольової; ціннісно-мотиваційної, комунікативно-поведінкової сфер студента і студентської групи та застосовувати ці знання на практиці;
- виявляти дезадаптацію студентів до умов ВНЗ і фасилітувати процес адаптації студентів до навчання та майбутньої професійної діяльності.

Дана навчальна дисципліна є теоретичною та практичною основою сукупності знань та вмінь, що формують профіль фахівця в галузі практичної психології.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 години/4 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. ВИЩА ОСВІТА ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Тема 1. Психологія вищої школи, її предмет, завдання та методи.

Предмет психології вищої школи як галузі психологічної науки. Завдання психології вищої школи відповідно до Закону України “Про вищу освіту”, “Національної Доктрини розвитку освіти в Україні”. Основні напрями реформування освіти ХХІ століття та проблеми сучасної психології вищої школи. Зв’язок психології вищої школи з іншими галузями психологічних знань.

Принципи психологічного дослідження: науковість, об’єктивність, поетапність. Класифікація методів збору емпіричних психологічних фактів. Методи інтерпретації одержаних даних. Етика дослідника. Поняття про методику психологічного дослідження. Дослідницькі вміння.

Тема 2. Загальна психологічна характеристика студентського віку.

Психологічна характеристика студентства як періоду пізньої юності або ранньої дорослості (психофізіологічні особливості, протиріччя, соціальна ситуація розвитку).

Вищий навчальний заклад – один із провідних факторів соціалізації студента як фахівця. Адаптація студента до навчання у вищій школі, види адаптації, умови ефективності.

Типологічні особливості студентів, що виявляються в навчальній діяльності та поведінці.

Враховання психологічних особливостей юнацького віку при роботі зі студентами.

Тема 3. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою.

Навчально-професійна діяльність як провідна в студентському віці. Формування професійної спрямованості особистості студента. Розвиток “Я-концепції” як показника особистісного зростання і професійного становлення студента. Складові та функції “Я-концепції”.

Формування професійних та особистісних якостей майбутнього фахівця. Розвиток творчості в студентів. Самоосвіта та самовиховання студента, їх значення в його професійному зростанні. Готовність до професійної діяльності випускника.

Тема 4. Психологія студентської групи

Психологічні особливості студентської групи та її структура.

Рівні розвитку студентської академічної групи. Шляхи формування студентського колективу.

Соціально-психологічні явища в студентській групі та їх вплив на особистість кожного студента.

Проблема лідера та лідерства в студентській групі. Соціально-психологічний клімат у групі та його вплив на її працездатність.

Психологічні засади студентського самоврядування. Закон України “Про вищу освіту” про студентське самоврядування.

Змістовий модуль 2. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ У ВНЗ

Тема 5. Психологічні засади управління навчальним процесом у вищій школі

Загальна характеристика навчального процесу і навчально-професійної діяльності як об’єктів управління, психологічний аналіз їх складових.

Поняття про управління в системі освіти. Опосередковане та пряме управління, їх особливості. Сутність управління навчально-професійною діяльністю студентів (соціальна нормативність навчальної діяльності, свідомий характер, власна активність, творчий підхід). Кваліфікаційна характеристика та професіограма.

Педагогічне управління навчальним процесом у вищій школі та його психологічний аналіз із позицій сучасних вимог. Управління професійною рефлексією. Педагогічний процес як цілеспрямована активна взаємодія викладача зі студентом.

Управління як контроль і оцінка навчальної діяльності студентів.

Тема 6. Психологічний аналіз учіння студентів

Студент як суб’єкт власної навчально-професійної діяльності. Мотиваційна спрямованість учіння студента. Формування професійних мотивів навчання. Власна пізнавальна активність

студента, її спрямованість на засвоєння професійних знань, умінь і навичок. Розвиток творчого потенціалу студентів під час навчання.

Психологічні принципи організації навчально-професійної діяльності студентів. Вимоги до навчання, вміння вчитися самостійно. Психологічні аспекти організації самостійної роботи студентів.

Критерії ефективності учіння. Причини неуспішності студентів і шляхи їх подолання.

Тема 7. Психологія виховання студентської молоді

Єдність процесів навчання, розвитку та виховання. Сучасні вимоги до особистості фахівця з вищою освітою та завдання виховання студентів відповідно до пріоритетних напрямів реформування освіти в Україні. Мета та зміст виховання студентської молоді. Психологічні механізми формування якостей особистості та відповідні функції виховання. Психолого-педагогічна характеристика основних напрямів реалізації функцій виховання у вищому навчальному закладі.

Етапи становлення моральної свідомості студента. Критерії моральної вихованості людини.

Соціально-психологічні чинники і психологічні механізми формування національної самосвідомості студентів.

Тема 8. Психологія педагогічної комунікативної взаємодії викладача зі студентами

Роль педагогічного спілкування у розв'язанні соціально-моральних завдань професійної підготовки майбутнього фахівця. Виховна позиція викладача в педагогічній комунікативній взаємодії: розуміння, визнання та прийняття студента. Активне рефлексивне слухання та “Я-повідомлення” в комунікативній взаємодії. Діалогічне спілкування, його характеристика.

Тема 9. Психологічний аналіз протиріч і конфліктів у педагогічній взаємодії, шляхи їх запобігання та вирішення

Протиріччя та бар'єри спілкування, причини їх виникнення та засоби регулювання. Особливості педагогічного конфлікту, стадії розвитку, поведінка конфліктуючих сторін. Психологічні передумови та шляхи вирішення педагогічного конфлікту.

Тема 10. Психологія особистості та діяльності викладача вищої школи

Психологічна характеристика викладача вищої школи як особистості. Характеристика самосвідомості (рефлексивності) викладача, аналіз його професійної компетентності і майстерності. Вплив “Я-концепції” викладача на його науково-педагогічну діяльність. Науково-педагогічна творчість, її особливості. Умови імпровізації в науково-педагогічній діяльності. Культура педагогічного мислення.

Характеристика педагогічних здібностей. Особливості діяльності викладача при різних стилях взаємодії. Типологія викладачів.

Педагогічна етика. Вимоги студентів до викладача.

Шляхи формування педагогічної майстерності й підвищення рівня професіоналізму викладача вищої школи.

3. Рекомендована література

Нормативно-правова база

(Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, листи Міністерства освіти і науки України):

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) – К.: Райдуга, 1994. – с. 33–36.

2. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика. / [С.У.Гончаренко, Н.Г.Ничкало, В.Л.Петренко та ін.]; За ред. Н.Г.Ничкало; АПН України. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти, Технол. ун-т Поділля. – Хмельницький, 2002. – 334 с.

3. Закон України “Про вищу освіту” // Голос України. – 2002. – 5 березня.

4. Закон України “Про вищу освіту” Від 01.07.2014 року № 1556-VII // [Електронний ресурс] : [Режим доступу] – <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.

5. Закон України “Про дошкільну освіту” [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/education/average>.

6. Закон України “Про загальну середню освіту” [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/education/average>.

7. Закон України “Про освіту” // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 21, від 21 травня.

8. Закон України “Про освіту” // Голос України. – 1996. – 25 квітня.
9. Закон України “Про позашкільну освіту” [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/education/average>.
10. Закон України “Про професійно-технічну освіту” // Освіта в Україні. Нормативна база (3-є вид., змін. та доп.) / Пашутинський Є.К. – К.: КНТ, 2007. – 520 с.
11. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К.: Шкільний світ, 2001.
12. Концепція «Нова українська школа» (2016 р.) / Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.)
13. Концепція Нової української школи <https://www.kmu.gov.ua> › media › reforms › ukrainska-shkola-compressed)
14. Концепція розвитку педагогічної освіти (2018 р.) / Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>)
15. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://uapravo.net/data/base28/ukr28703/htm>.
16. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки [Електронний ресурс]. – [Режим доступу] : guonkh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attaches/4455.pdf.
17. Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти у XXI столітті» (2002 р.) / Про національну доктрину розвитку освіти у XXI столітті <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>

Основна література:

1. Булах І.С., Долинська Л.В. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів: Навчально-методичний посібник. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2002. – 114 с
2. Власенко В.В. Вчителі–учні: психологія взаємних оцінних ставлень. – К.: УДПІ, 1995. – 155 с
3. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні: Навч. посібник для викладачів та аспірантів вузів / ІСДО; Київський лінгвістичний ун-т. — К. : ІНТЕЛ, 1995. — 168с.
4. Головінський І. З. Педагогічна психологія: Навч. посіб. для вищ. шк. – К.: Аконтіт, 2003.– 288 с
5. Коваленко О.Е. Психологія вищої школи: Навч. посіб. Для студ. Вищ. Навч. Закл. Інж.-пед та слухачів магістратури за спец. 8.000005 «Педагогіка вищої школи»/ О.Е. Коваленко, І.М. Шалімова, О.М. Керницький. – Х.: Точка, 2012. – 169с.
6. Кудіна В.В., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Курс лекцій. – К.: КСУ, 2004. – 176 с.
7. Мороз О.Г., Падалка О.С., Юрченко В.І. Педагогіка і психологія вищої школи. – К.: НПУ, 2003. – 267с
8. Мороз О.Г. Викладач вищої школи: психолого-педагогічні основи підготовки/Мороз О.Г., Падалка О.С., Юрченко В.І.; за заг. ред. О.Г.Мороза. – К.: НПУ, 2006. – 206с.
9. Навчальний процес у вищій педагогічній школі / За ред. акад. Мороза О.Г. – К.: НПУ, 2000. – 337 с
10. Огнев’юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку: Монографія. – К.: Знання України, 2003. - 450с.
11. Пірен М.І. Конфліктологія: Підручник. – К.: МАУП, 2003. – 360 с
12. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Підручник. 2-е вид. – К.: Каравела, 2008. – 352 с
13. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: Практикум: навч. посібник/. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. – К.: Каравела, 2007. – 336 с
14. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: навч. посібник для магістрів і аспірантів / Подоляк Л.Г., Юрченко В.І.– К.: Філ-студія, 2006. – 320 с
15. Практична психологія в системі вищої школі: колект. моногр./за ред.: Т.В.Бушуєвої, С.О.Ставицької. – К.: Вид-во НПУ ім.М.П. Драгоманова, 2012. – 303с.

16. Приходько Ю.О. Психологічний словник-довідник: Навч. посіб./ Ю.О.Приходько, В.І. Юрченко. – К.: Каравела, 2012. - 328с.
17. Руснак І.С. Педагогіка і психологія вищої школи: навчально-методичний посібник /І.С. Руснак, М.Г. Іванчук / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича.- 2-ге вид., доп.- Чернівці: Букрек, 2009. -176с.
18. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посібник для студ. Вищих навч. закл. – К.: Вища школа, 2004.- 336с.
19. Сердюк О. П. Основи управління комунікативним процесом: Підручник. – К.: ІЗМН, 1998.
20. Сисаєва С.О. Педагогічна творчість: Монографія. – Харків: Каравела, 1998 - 150с.
21. Скиба М.Є., Островський К.С. Навчання та виховання студентської молоді – на вищій якісний рівень. / Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: Матеріали ІІ міжн. наук.-практ. конф. – Хмельницький: ТУП. – 2003. – с.358-363.
22. Слєпкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. – К.: Вища школа, 2005. – 240 с.
23. Туркот Т.І. Психологія і педагогіка вищої школи: Навч. посіб. для студ. Вищ. Навч. закл.- 2-ге вид. Херсон: Олді плюс, 2013. - 515с.
24. Юрченко В.І. Психологія вищої школи: курс лекцій / В.В. Кудіна, В.І. Юрченко. – К.: КСУ, 2004. – 176с.

Додаткова література:

1. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ М. Й. Варій, В. Л. Ортинський –[2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 376 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчукта ін.— К.: Просвіта, 2001.— 416 с.
3. Павелків Р.В. Вікова психологія: Навч. посіб. для студ. Вищ. Навч. Закл., вид. К.: ТОВ Кондор-Видавництво, 2015. - 469с.
4. Поліщук В.М. Вікові кризи в підлітковому і юнацькому віці: базові симптомокомплекси – Монографія. Вид-во К.: Университетская книга., 2015р. – 478с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.psych.kiev.ua>
2. <http://www.psychnavigator.ru/books.php>
3. <http://www.gumer.info/bibliotek>
4. <http://www.mirknig.com/psihologiya>
5. <http://www.koob.ru;>
6. <http://www.psy.pu.ru/index-php>
7. <http://www.goodparents.com.ua>
8. <http://www.psychologies.ru>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання:

Підсумковий контроль – це перевірка рівня засвоєння знань, навичок і вмінь за період навчання (навчальний семестр). З навчальної дисципліни «Психологія вищої школи» передбачено:

- для денної форми навчання – іспит;
- для заочної форми навчання – іспит.

5. Засоби діагностики успішності навчання:

Навчальні досягнення студентів перевіряються з використанням поточного і підсумкового контролю.

Для контролю засвоєння навчального матеріалу у рамках аудиторної роботи проводиться усне опитування, перевіряється виконання самостійних завдань студентами.

У кінці кожного модуля проводяться модульні контрольні роботи.